

W sekcji glottodydaktycznej zaprezentowano trzy referaty: *Interferencja języka ojczystego a kształcenie językowe studentów filologii rosyjskiej* (Halina Zając-Knapik, Kraków), *К вопросу об организации начального этапа обучения русскому языку как иностранному в условиях современного вуза* (Irena Matczyńska, Toruń) oraz *Влияние местных диалектов на процесс обучения. На примере многонационального городка Девянишкес* (Ana Okuskaite, Toruń).

Katarzyna Dembska, Bożena Żejmo
Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Sprawozdanie z Konferencji Naukowej w Uniwersytecie Jagiellońskim *Słowianie – problemy geokultury* (Kraków, 4–5 grudnia 2015 r.)

W dniach 4–5 grudnia 2015 roku w salach Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie odbywała się międzynarodowa konferencja naukowa *Słowianie – problemy geokultury*, która była czwartą z cyklu organizowaną wspólnie przez Katedrę Kultury Bizantyńsko-Pravosławnej Uniwersytetu Jagiellońskiego na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ, Komisję Kultury Słowian Polskiej Akademii Umiejętności oraz Parafię Pravosławną w Krakowie. Organizatorzy rozpoczęli zaproponowany cykl biorąc pod uwagę gwałtowność cywilizacyjnych i politycznych przemian we współczesnym świecie i jednoczesną nieobecność w naukowej refleksji nad tymi wydarzeniami perspektywy kulturowej i chrześcijańskiej. Publikacje artykułów z poprzednich konferencji wniosło trwały wkład w wiedzę na temat tego, jakie zmiany zaszyły w obrębie rozumienia: człowieka, państwa, Kościoła, historii w kulturach Europy zachodniej i wschodniej¹.

Wraz z postępem badań w ramach cyklu konieczne było poszerzenie zakresu poza kulturę chrześcijańską i jednocześnie wyłoniony został geokulturowy metodologiczny kierunek postępowania. Tegoroczna konferencja wykazała, że ten nowy kierunek ma już spore osiągnięcia światowe i służy wyjaśnieniu genezy ważnych zjawisk zachodzących we współczesnym świecie. Tegoroczna konferencja skupiła uwagę na obszarze słowiańskim. Spotkanie zgromadziło wybitnych specjalistów, uczonych z zakresu kultury i geopolityki słowiańskiej z Rosji, Ukrainy, Izraela i Polski.

Pierwszego dnia konferencji słuchacze mieli okazję zapoznać się z najnowszymi ustaleniami badawczymi dotyczącymi pojęcia geokultura, źródeł samoidentyfikacji narodów słowiańskich, a także wizerunku Słowian w mediach.

¹ Znajdują się pod adresem: <http://pau.krakow.pl/index.php/pl/wydawnictwo/strony-czasopism/prace-komisji-kultury-slowian/numery-archiwalne>

Dr hab. Dmitrij Zamiatin² (Moskwa) – prekursor nowoczesnych badań w tej dziedzinie – w swoim referacie pt. *Понятие геокультуры: онтология и методология интерпретации* przedstawił najnowszą definicję terminu oraz metodologiczne problemy badania zagadnień geokulturowych, które stają się coraz ważniejszym ogniwem w rozważaniach nad współczesną kulturą Słowian. Natalia Narocznicza³ (Rosyjska Akademia Nauk), która wygłosiła referat pt.: *Славянство в новых геополитических реальностях*, skupiła swoją uwagę na wizji problematyki słowiańskiej z perspektywy geokulturowej i łączących wszystkich Słowian wartości. Zagadnienia wspólnoty wartości narodów słowiańskich poruszała także prof. Anna Rażny (Uniwersytet Jagielloński) w wystąpieniu na temat: *Русская аксиология культуры в конфронтации с глобальными мегатрендами*. Michaił Nazarov⁴ w referacie: *Славянство и новый мировой порядок* stwierdził, iż we współczesnych warunkach niemożliwe jest stworzenie wspólnoty Słowian. Słowiańszczyzna ma jednakże szansę na wspólne solidarne działanie przeciw negatywnym zjawiskom procesów globalizacyjnych. Prof. Lucjan Suchanek (Uniwersytet Jagielloński) w referacie: *Славянская идентичность – в истории и в наше время* zaznaczył, iż po upadku ZSRR nie można mówić o jednej łączącej wszystkich Słowian idei, która na obecnym etapie może zostać sformułowana dopiero w sytuacji, gdy zostaną określone wszystkie czynniki łączące Słowian. Archimandryta Symeon (Tomaczyński)⁵ w swoim wystąpieniu *Братья-славяне: есть ли потенциал для сотрудничества?* w różnicach, jakie charakteryzują współcześnie przedstawicieli słowiańskich narodów widzi wartość, która pozwala im nie tylko zachować własną tożsamość, ale także daje szansę sprzeciwienia się współczesnym tendencjom unifikacyjnym, co stanowi pewnego rodzaju podstawę do porozumienia.

Uczestnicy konferencji podjęli także rozważania na temat źródeł słowiańskiej samoidentyfikacji. Andriej Rostoszyński⁶ w referacie pt.: *Индоевропейские куль-*

² Red. naczelny almanachu „Gumanitarnaja Geografija”, kierownik Centrum Humanistycznych Badań Przestrzeni.

³ N. Narocznicza ma na swoim koncie bogatą i owocną działalność polityczną i organizacyjną: praca w sekretariacie ONZ, była posłem do Dumy, szefuje Instytutowi Demokracji i Współpracy w Paryżu, założyła i prowadzi Fundację Historyczna Perspektywa, która ma na swoim koncie wiele ciekawych publikacji nt. historii współczesnej. Jest, obok Dugina, najwybitniejszym współczesnym rosyjskim geopolitykiem.

⁴ Emigrant trzeciej fali, monarchista, był sekretarzem red. czasopisma „Posiew”, założyciel Rosyjskiego Zjednoczenia Narodowego w RFN, współpracował z Rosyjską Cerkwią Prawosławną na Emigracji. W 1994 r. wrócił do Rosji, członek kilku konserwatywno-prawosławnych organizacji – przewodn. Moskiewskiego Oddz. Org. Sojuz Russkogo Naroda. W 1996 r. założył wydawnictwo Russkaja Idieja.

⁵ Długi czas kierował prestiżowym Wydawnictwem Monasteru Srietieńskiego w Moskwie, dr hab. nauk filologicznych, obecnie rektor Seminarium Duchownego w Kursku.

⁶ Dyrektor Fundacji im. A. Chowańskiego w Woroneżu, założonej w 1899 r. dla rozwoju nauk filologicznych, w tym szczególnie komparatystyki sławistycznej.

турно-цивилизационные корни przedstawił tezę o indoeuropejskich kulturowo-cywilizacyjnych źródłach współczesnej Słowiańszczyzny, zaś Roman Turowski w wystąpieniu *Значение традиции Исихазма для формирования русской культурной идентичности согласно сергию Хоружему* zwrócił uwagę na promowaną przez znanego współczesnego rosyjskiego filozofa i myśliciela Siergieja Chorużego tezę o wpływie tradycji hezychazmu na formowanie się rosyjskiej tożsamości.

Ostatnia w pierwszym dniu konferencji grupa tematów dotyczyła problematyki wizerunku Słowian we współczesnych mediach. Prelegenci, zwracając uwagę na znaczenie mediów dla kształtowania się współczesnego świata, w swoich wystąpieniach omawiali przede wszystkim medialne wyobrażenia na temat religii, ze szczególnym uwzględnieniem chrześcijaństwa. Jakub Walczak (Uniwersytet Wrocławski) w referacie: *Религия и религиозность в пространстве таблоидов на примере избранных польских и русских СМИ* skupił swoją uwagę na analizie medialnego wizerunku religii i religijności w przestrzeni medialnej tworzonej przez wydania tabloidowe zarówno w Polsce, jak i w Rosji. Wskazał na fakt, iż tematyka chrześcijańska w tej grupie mediów wykorzystywana jest w charakterze taniej sensacji i pozbawiona głębszego religijnego sensu. Bardzo często łączy się także z krytyką działalności przedstawicieli poszczególnych konfesji. Daria Janowiec (Uniwersytet Jagielloński) podczas wystąpienia na temat: *Русское православие в католических СМИ на примере журнала „Гость Недельный”* skupiła się na analizie wizji działalności i znaczenia Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej dla kultury rosyjskiej przedstawianej na łamach tygodnika „Gość Niedzielny” i jej wpływu na kształtowanie wyobrażeń współczesnych Polaków o dominującej konfesji Federacji Rosyjskiej.

Drugi dzień konferencji rozpoczął panel poświęcony prawosławiu i okcydentalizmowi w Rosji. Paweł Wróblewski (Uniwersytet Wrocławski) w referacie: *Św. Hilariona troickiego krytyka kultury zachodniej i jej recepcja w rosyjskim prawosławiu*, bazując na tekstach św. Hilariona Troickiego, przedstawił zagadnienie krytyki kultury zachodniej i jej recepcji w rosyjskim prawosławiu. Magdalena Sławińska w wystąpieniu pt.: *Совместное Послание к народам Польши и России в контексте римо-православного диалога* omówiła podpisany w Warszawie w 2012 r. dokument „Wspólne przesłanie do narodów Polski i Rosji” w świetle dialogu katolicko-prawosławnego. Zwróciła ona uwagę, że obecnie w relacjach między Kościołem katolickim i prawosławnym można mówić o odejściu od tematyki teologicznej na rzecz wyrażenia wspólnego stanowiska w kwestiach społecznych i moralnych. Kwestie antropologiczne zostały naświetlone w referacie *Заходнеаеuropeйскія інспірацыі ў укаштаванні „ноўгага чалавекі” у Расіі. Ад Чарнышэўскага да Леніна* przez Kamila Szybalskiego (Uniwersytet Jagielloński), który w przedstawieniu koncepcji „nowego człowieka” w Rosji począwszy od myśli Czernyszewskiego a zakończywszy na rozważaniach Lenina, wskazał na zachodnioeuropejskie odwołania, które wyróżnić można podczas analizy tego rosyjskiego fenomenu kulturowego.

W trakcie konferencji swoje miejsce znalazły kwestie dotyczące nie tylko zachodnich i wschodnich, ale też południowych Słowian. Dr hab. Dorota Gil (Uniwersytet Jagielloński) w referacie pt: *Kulturowe, religijne i geopolityczne wyznaczniki (auto) identyfikacji Czarnogórców*, zwróciła uwagę na fakt, iż spory religijne na terenie Czarnogóry wykorzystywane są do sztucznego podsycania konfliktów między przedstawicielami różnych środowisk prawosławnych. Dr hab. Celina Juda (Uniwersytet Jagielloński) w wystąpieniu: *Antynomie macedońskiego oświecenia – między imperatywem otwartości i marzeniem o autarkii* zaznaczyła istotne związki między Oświeceniem w Macedonii a problemami pedagogiki. Zwróciła także uwagę na znaczeniem języka liturgii dla mieszkańców tego obszaru w tamtym okresie.

Organizatorzy konferencji zadbali też o to, żeby zagadnienie samoidentyfikacji Słowian zostało przedstawione nie tylko w kontekście historycznym bądź politycznym, ale też w literaturze i sztuce. W panelu temu poświęconym Bartłomiej Brązkie-wicz (Uniwersytet Jagielloński) w referacie: *Смирительная рубашка для гениев Сергея Арно или вопрос о кризисе литературы* na przykładzie utworu *Kaftan bezpieczeństwa dla geniuszy* Sergieja Arno postawił pytanie dotyczące kryzysu literatury, w szczególności zaś miejsca i roli twórcy we współczesnym świecie. Z kolei Agata Kilar (Akademia Ignatianum) w wystąpieniu: *Chrześcijański obrządek pogrzebowy w powieściach Fiodora Dostojewskiego i Lwa Tołstoja* na podstawie analizy powieści tych twórców starała się oddać znaczenie chrześcijańskiego obrządku pogrzebowego. Problem sztuk wizualnych przedstawiała Klaudia Morawska (Katolicki Uniwersytet Lubelski) w wystąpieniu: *Stereotypy rosyjskości na srebrnym ekranie. Rosjanie o Rosjanach językiem filmu*, która poddała analizie to, w jaki sposób Rosjanie mówią sami o sobie w filmach. Pozwoliło jej to na naszkicowanie stereotypu rosyjskości wyłaniającego się z bogatej rosyjskiej kinematografii. Natomiast Jelena Bondariowa (Fundacja Historyczna Perspektywa) w referacie pt.: *Славянство как предмет изучения. От Лаврентия Суворецкого до Федора Тарновского* przedstawiła wyczerpującą wizję badań dotyczący słowiańskiej kultury prawnej, zaczynając od Laurentego Surowieckiego i kończąc na Fiodorze Taranowskim.

Liczne dyskusje towarzyszyły części poświęconej obecności i relacji państwa i Kościoła w przestrzeni kultury. Prof. Hanna Kowalska-Stus (Uniwersytet Jagielloński) w swoim wystąpieniu: *Богословие государства и вопросы геокультуры* zestawiła kwestię teologii państwa i zagadnień geokultury. Zwróciła uwagę na to, że rosyjska kultura odzwierciedla eschatologiczne zadanie, przed którym często stawała Rosja, a na przestrzeni dziejów to właśnie czynniki geokulturowe były decydujące dla decyzji geopolitycznych. Z kolei dr hab. Siergiej Bortnik (Kijowska Akademia Duchowna) w referacie na temat: *Геополитические измерения современного Православия в Украине* przypomniał znaczenie postaci metropolity Piotra Mohuły i jego dziedzictwa. W wystąpieniu: *Геополитические измерения современного Православия в Украине* Jelena Bortnikowa (Kijowski Uniwersytet im. T. Szewczenki)

zwróciła uwagę na wymiar geopolityczny współczesnego prawosławia na Ukrainie i rodzących się w związku z podobnym podejściem konfliktów między grupami prawosławnych obywateli Ukrainy. Dr hab. Józef Kuffel (Uniwersytet Jagielloński) w referacie: *Кирпич Ивана Грозного или московский вариант симфонии* wybrał postać Iwana Groźnego dla przybliżenia wypracowanego na ziemiach Księstwa Moskiewskiego wariantu symfonii.

Wszystkie wystąpienia były przedmiotem szerokiej i niezwykle ożywionej dyskusji prelegentów i słuchaczy, która świadczyła o dużym zainteresowaniu omawianymi tematami oraz ich wadze dla współczesnej kultury. Zarówno treść referatów, jak i dyskusja dowiodły, że badanie przestrzeni geokulturowej jest bardziej owocne w odniesieniu do skomplikowanych procesów geopolitycznych po roku 1989, niż dotychczasowe skupianie się na kwestiach ekonomicznych, czy politycznych. Szczególnie wyraźnie można to zaobserwować na przykładzie ewolucji badawczej jednego z uczestników konferencji – Dymitra Zamiatina, który jest geografem. Geografia uległa najbardziej spektakularnej ewolucji od początkowej fizycznej postaci, poprzez polityczną i ekonomiczną do kulturowej.

Konferencja dowiodła, że obraz świata po roku 1989 wymagał użycia innych metod analitycznych dla zrozumienia zachodzących procesów. Te metody zaproponowała geokultura. Okazało się, że potrafi bardziej przekonująco wyjaśnić skomplikowane zjawiska zachodzące we współczesnym świecie. Pozwala także dokładniej przewidzieć i opisać konsekwencje działań politycznych.

*Daria Janowiec, Magdalena Sławińska
Kraków*

Czy naprawdę szkoda energii, czasu i papieru?... Replika na artykuł Jolanty Mędelskiej *O wyważaniu otwartych drzwi (w sprawie kształtowania się powojennego północnokresowego dialektu kulturalnego)**

Badając polszczyznę książek wydawanych na radzieckiej Litwie, doszedłem po pewnym czasie do wniosku, że poglądy Jolanty Mędelskiej na kształtowanie się powojennego dialektu kulturalnego nie znajdują potwierdzenia w faktach językowych utrwalonych na kartach tych właśnie publikacji. Okazało się na przykład, że język książek i broszur (o łącznej objętości 13 149 stron), ogłoszanych drukiem w latach

* Artykuł ukazał się na łamach „Slavii Orientalis” w 2010 r. (nr 4, s. 547–557).